
AFRENSNING AF ÆLDRE MALINGLAG

ERFARINGER FRA WORKSHOP,
QASIGIANNGUIT MUSEUM 2021

Jeppé Lorenzen

SOMMER 2021

Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu
Grønlands Nationalmuseum & Arkiv

Afrensning af ældre malinglag

En workshop i brug af midlet Smart Strip.

Workshop og baggrund

På initiativ af Anne Mette Olsvig, museumsleder ved Qasigiannuit museum, afholdtes i august 2021 en workshop i Qasigiannuit. Emnet var afrensning af ældre malinglag på historiske bygninger – mere specifikt med midlet Smart Strip.

På workshoppen deltog museumslederen, lokale håndværkere, en repræsentant fra kommunens tekniske afdeling, en bygningsinspektør fra NKA, samt den malermester der stod for afrensningen af maling fra Ilimanaq-husene, da de blevet restaureret af Realdania i 2014-17.

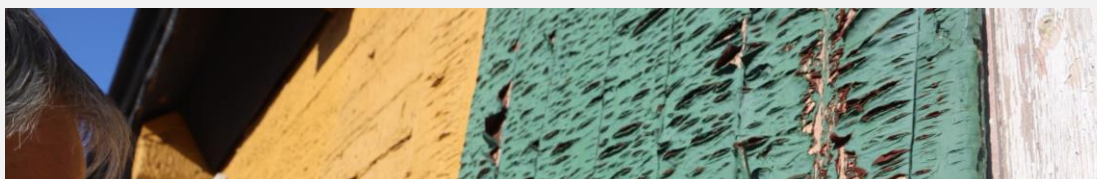
Formålet med workshoppen var at skabe og dele viden om både produktet Smart Strip og processer forbundet med afrensning. Til det formål var malermester Ingolf Skov fra Ilulissat inviteret som ekspert. Undervejs forklarede han, om de erfaringer hans firma gjorde under arbejdet i Ilimanaq.

Workshoppens deltagere afprøvede sammen produktet på gavle, facader og bygningsdele på en af museets bygninger, B-4.

Netop malinglagene på B-4 dannede grundlag for workshoppen, idet den fredede bygning i flere årtier er blevet behandlet, mindst to – tre gange, med hvad der vurderes at være akrylmaling. Disse lag ligger udenpå de oprindelige historiske lag af linolie- og trætjæremaling.

Konsekvensen af denne forkerte malerbehandling er desværre, at der sker en uheldig fugtophobning i det underliggende tømmer, hvor vand fra nedbør nemt trænger ind gennem malingen, men har svært ved at afdampe igen.

Dette fører over tid til råd og nedbrydning i bygningens tømmerstokke og andre bygningsdele.

Det er vigtigt at understrege, at denne beskrivelse ikke nødvendigvis er fyldestgørende og at der sagtens kan findes andre og anderledes løsninger – dette er en række erfaringer forskellige faggrupper har fundet frem til i fællesskab, og disse gives her videre til fri afbenyttelse.

Produktet

Smart Strip er en vandbaseret malingfjerner, der ikke indeholder organiske forbindelser eller ætsende kemikalier. Det har form som en tyk pasta der skal smøres på overfladen, og kan bruges både ude og inde. Smart Strip fås i forskellige styrker. Materialet er 100% nedbrydeligt og er ifølge den danske importørs hjemmeside en lugtfri opløser, der er sikker for både brugeren, materialer og miljøet¹.

Afhængig af type og virkningstid kan produktet angiveligt fjerne op til 15 malinglag, og skulle være effektiv ved næsten alle typer overfladebehandling: Olie- og vandbaseret maling, alkyd, akryl, urethanmaling og ældre typer blyholdig maling. Pastaen kan påføres stort set alle underlag, og løber ikke.

Smart Strip påføres med en pensel, spartel eller rulle, og efter endt virketid afrenses området med spartel og der skylles grundigt med vand vha. en svamp eller klud – svampe lader til at virke bedst.

Husk altid at læse produktvejledninger og sikkerhedsblade inden arbejdet begynder.

¹ <http://www.nac-europe.dk/default.aspx?ID=4106#11641>

Processen – erfaringer fra workshoppen

På workshoppen fortalte malermester Ingolf Skov om erfaringerne fra afrensningsarbejdet i Ilimanaq.

Hans erfaringer fra projektet og de praktiske erfaringer workshoppens deltagere gjorde, danner grundlaget for følgende gennemgang af processen med afrensning af malinglag på en historisk træbygning.

Det følgende tager udgangspunkt i, at man på forhånd har undersøgt bygningen og vurderet behovet for afrensning af ældre malinglag.

Desuden bør man undersøge i hvilken grad lagenes fordeling er ens på alle bygningsdele, eller om nogle steder har brug for mere eller mindre behandling – ved tykke eller tynde lag.

Bemærk!!!

- *Lav altid et testfelt først, for at afklare mængde, virkningstid og effekt på den givne overflade.*
- *Dæk grundigt af med fx filttæpper under det ønskede felt. Dette skærmer miljøet og opsamler afskrab fra afrensningen.*

1: Det ønskede felt/område klargøres inden påføring af Smart Strip pasta. Dvs. at feltet børstes for løs maling, evt. opsprøjt fra jord og andet skidt på overfladen.

Feltet kan fx afgrænses med malertape, for bedre at kunne lave en skarp grænse mellem behandlet og ubehandlet.

Det er vigtigt ikke at behandle større felter ad gangen, end at man kan nå at afskrabe feltet i samme arbejdsgang. Det anbefales at behandle ca. 2 m² ad gangen.

2: Pastaen påføres på det ønskede felt, og skal fordeles i et dækkende sammenhængende lag. Dette gøres nemmest med en pensel eller plastspartel.

Malinglagene er ofte tykke og ret ujævne, med en nopret og furet overflade. Dette ses på langt de fleste historiske bygninger i Grønland, pga. de mange tidligere lag af linolie- og træbjæremaling de har fået frem til i hvert fald 1950'erne.

Ujævnheder og sprækker gør, at pastalaget skal være ret tykt for at dække.

3: Afhængig af den ønskede effekt skal produktet virke i 6 – 72 timer.

Producenten anbefaler 6-24 timer, men erfaringer viser at det kan være nødvendigt med længere perioder, ved tykke malinglag – og ved lave temperaturer.

Ved længere virkningstid er det en god idé at dække det behandlede område så pastaen ikke tørrer ud og kan virke mest koncentreret.

Dette kan fx gøres med producentens anbefalede Dumond Catch-N-Cover plastmembran eller med almindelig plastfolie – den klister af sig selv fast på overfladen og kan glattes ud med hånden.

Folien kan også bruges til opsamle noget af den opløste maling, der skabes af.

Felt afgrænset med malertape og dækket med folie

4: Når virkningstiden er overstået, har pastaen opløst ét eller flere af malinglagene. Denne har nu en konsistens som tyk havregrød, og kan skrubes af med en plastspartel.

Der følger plastspartler med de fleste Smart Strip-sæt, og det er vigtigt at bruge disse. Metalspartler er ofte for hårde, og kan skade det underliggende tømmer eller evt. lag af maling der skal bevares.

Opløst maling skræbes af med plastikspartel - ikke stålspartel

Den opløste masse skrubes af og opsamles. Dels kan man skrabe det ned i den påklistrede folie, hvis denne bruges, og dels opsamles i spande eller poser. Det er nødvendigt at afdække jord eller gulv med filttæpper eller lignende under arbejdet. Dette beskytter underlaget mod klatter og samler også rester af maling og pasta.

Erfaring viser, at det kan være en fordel at bruge en metalskraber til de første lag og klumper, hvis laget er meget tykt. Men KUN til de øverste lag!

Der må KUN skrubes langs med træets årer, med metalskrabere!!!

5: Når alt den opløste maling og pasta er fjernet med plastspartel og skraber, vaskes området grundigt med en grov svamp i rent vand. Vask flere gange og skift vandet.

Under dette arbejde løber der vand og rester ned af facaden. Der kan være opløst pigment i dette vand, som kan farve fx fliser, sten eller gulve.

Ved udendørsarbejde kan man evt. hælde vand ud på underlaget, der hindrer pigmenterne i at sætte sig fast. Ellers bør man afdække med fx filttæpper.

Afskrabet pasta og vand med malingrester SKAL ALTID BEHANDLES SOM MILJØAFFALD!

Bemærkninger

Erfaringerne fra workshoppen viser, at det fungerer godt at sætte to personer til arbejdsopgaven.

På den måde kan hver person arbejde på hver sin facade eller gavl, og hjælpes ved hvert felt når der skal skrubes og opsamles opløst maling.

Smart Strip er i sig selv ufarligt og ph-neutral, med en mal kode på 00-1.

Det er dog vigtigt at undersøge om de eksisterende malinglag er blyholdige.

Der kan være risiko for dampe eller lignende, når lagene opløses. Blyindholdet kan fx undersøges med et test-kit fra *3M Lead Check Swaps*.

Links

Test-kit for blyholdig maling:

<https://www.dansk-skimmel.dk/hjemmetest/andre-produkter/bly-indikator-test>

Smart Strip hjemmeside:

<https://dumondglobal.com/products/smart-strip%C2%AE>

Smart Strip dansk hjemmeside:

<http://www.nac-europe.dk/Malings-%20og%20graffitifjerner.aspx?ID=4106>